

कुमारभास्करवर्मसंस्कृत-पुरातनाध्ययनविश्वविद्यालयः

Kumar Bhaskar Varma Sanskrit And Ancient Studies University

(A State Public University under Assam Act no. IX of 2011)

(Accredited B+ by NAAC)

Namati, Nalbari-781337

Website: www.kbvsasun.ac.in :: Email Id: kbvsasun@rediffmail.com

द्विवर्षीयाचार्य/स्नातकोत्तरपाठ्यक्रमः

Syllabus for Two years Acharya/ M.A. Programme

(Admission After 3 Years FYUGP)

संस्कृतव्याकरणविभागः

Department of Sanskrit Vyakarana

द्विवर्षीयाचार्य/स्नातकोत्तरपाठ्यक्रमः(व्याकरणम्)
Two years Acharya/M.A. in Sanskrit Vyakarana

पाठ्यक्रमस्योद्देश्यानि –

- भाषायाः परिष्कारकस्य पाणिनिव्याकरणशास्त्रस्य विशिष्टावबोधनम्।
- पाणिनिपरम्परायाः दार्शनिकग्रन्थानामध्यापनम्।
- पाणिनिव्याकरणादतिरिक्तं न्यायग्रन्थानामप्यवबोधनम्।
- पाणिनिव्याकरणस्य न्यायोक्तलक्षणानुमतमध्यापनम्।

पाठ्यक्रमस्य परिणामाः –

- सकलव्याकरणशास्त्रस्येतिहासज्ञानपुरस्सरं पाणिनिपरम्परायां पारङ्गता भविष्यति।
- पाणिनिव्याकरणस्य दार्शनिकानां ग्रन्थानां न्यायशास्त्रदृष्ट्या ज्ञाने सक्षमाः भविष्यन्ति।
- व्याकरणाध्ययनेन न्याय-साहित्य-वेदादिशास्त्राण्यपि सिद्धानि भविष्यन्ति।
- पाठ्यक्रमोऽयम् अध्येतारं व्युत्पन्नं विधायोद्योगप्राप्तिकारको भविष्यति।

Admission After 3 Years FYUGP

द्विवर्षीयाचार्य/स्नातकोत्तरपाठ्यक्रमः(संस्कृतव्याकरणम्)
Two years Acharya/M.A. in Sanskrit Vyakarana

COURSE NO.		SEMESTER –I	Hours / Week	Tutorial / Week	Credit	Internal Marks	External Marks	Faculty
		NAME OF PAPER						
MAVYC101	CORE	प्रौढमनोरमा-3 (कारकप्रकरणमव्ययीभावप्रकरणञ्च)	5	1	4	40	60	
MAVYC102	CORE	परमलघुमञ्जूषा (सम्पूर्णा)	5	1	4	40	60	
MAVYC103	CORE	परिभाषेन्दुशेखरः - 1 (शास्त्रत्वसम्पादनोद्देशप्रकरणम्)	5	1	4	40	60	
DISCIPLINE SPECIFIC ELECTIVE								
MAVYE104	DSE	व्याकरणशास्त्रेतिहासः	5	1	4	40	60	
RESEARCH METHODOLOGY COURSE								
MAVYRM105	RMC	संस्कृतशोधप्रविधिः	5	1	4	40	60	
		TOTAL CREDITS			20			
SEMESTER –II								
MAVYC201	CORE	प्रौढमनोरमा-2 (अजन्तपुल्लिङ्गप्रकरणम्)	5	1	4	40	60	
MAVYC202	CORE	परिभाषेन्दुशेखरः -2 (बाधबीजप्रकरणम्)	5	1	4	40	60	
MAVYC203	CORE	लघुशब्देन्दुशेखरः-1 (आदित अक्सन्धिप्रकरणं यावत्)	5	1	4	40	60	
DISCIPLINE SPECIFIC ELECTIVE								
MAVYE204	DSE	महाभाष्यम् (तृतीयचतुर्थद्विके)	5	1	4	40	60	
PROJECT/ SEMINAR/ FIELD WORK								
MAVYRP205	Seminar	SEMINAR	5	1	4	40	60	
		TOTAL CREDITS			20			

COURSE NO.		SEMESTER-III	Hours / Week	Tutorial / Week	Credit	Internal Marks	External Marks	Faculty
		NAME OF PAPER						
MAVYC301	CORE	वाक्यपदीयम् (ब्रह्मकाण्डम्)	5	1	4	40	60	
MAVYC302	CORE	लघुशब्देन्दुशेखरः - 2 (हल्सन्धितः स्वादिसन्धिं यावत्)	5	1	4	40	60	
MAVYC303	CORE	लघुशब्देन्दुशेखरः-3 (अजन्तपुल्लिङ्गप्रकरणम्)	5	1	4	40	60	
MAVYC304	CORE	परिभाषेन्दुशेखरः-3 (शास्त्रशेषप्रकरणम्)	5	1	4	40	60	
DISCIPLINE SPECIFIC ELECTIVE								
MAVYE305	DSE	लघुशब्देन्दुशेखरः - 4 (स्त्रीप्रत्ययप्रकरणम्)	5	1	4	40	60	
		TOTAL CREDITS			20			
SEMESTER -IV								
MAVYC401	CORE	वैयाकरणभूषणसारः- 1 (आदितः नामार्थनिर्णयं यावत्)	5	1	4	40	60	
MAVYC402	CORE	लघुशब्देन्दुशेखरः - 5 (कारकप्रकरणम्)	5	1	4	40	60	
MAVYC403	CORE	वैयाकरणभूषणसारः - 2 (समासशक्तिनिर्णयतः समाप्तिं यावत्)	5	1	4	40	60	
DISCIPLINE SPECIFIC ELECTIVE								
MAVYE404	DSE	वैयाकरणसिद्धान्तकौमुदी (समासप्रकरणम्)	5	1	4	40	60	
PROJECT/ SEMINAR/ FIELD WORK								
MAVYRP405		PROJECT (पाण्डुलिपिसम्पादनम्./लघुशोधप्रबन्धलेखनम्)	5	0	4			
		TOTAL CREDITS			20			

मूल्याङ्कनयोजना –

➤ प्रत्येक सत्रे आन्तरिकी-बाह्ये परीक्षे भवतः।

➤ आन्तरिकीपरीक्षा – 40%

प्रतिपत्रं मूल्याङ्कस्य प्रारूपम् -

क्र.सं.	मूल्याङ्कनम्	पूर्णाङ्काः
1.	लिखितपरीक्षा द्वयम्	30 (15+15)
2.	संगोष्ठी/ गृहकार्यम्, शैक्षिकभ्रमणम्, उपस्थितिः/	10
		40
	प्राप्ताङ्कग्रहणम् -	= प्राप्ताङ्काः (1+2)

➤ बाह्य(सत्रान्त)परीक्षा – 60%

➤ प्रश्नपत्रनिर्माणयोजना –

1. प्रश्नपत्रस्य भाषा संस्कृतं वर्तते।
2. प्रश्नपत्रे पूर्णाङ्काः षष्टिः (60) सन्ति ।
3. प्रश्नपत्रे खण्डत्रयमस्ति ।
4. प्रथमखण्डे अतिलघूत्तरात्मकाः दश प्रश्नाः(10) भवन्ति । सर्वे अनिवार्याः, प्रत्येकं प्रश्नाः एकाङ्कात्मकाश्च ।
5. द्वितीयखण्डे लघूत्तरात्मकाः सप्त प्रश्नाः (07) भवन्ति । सप्तसु पञ्चानामुत्तराण्यपेक्षितानि भविष्यन्ति । प्रत्येकं प्रश्नाः षडाङ्कात्मकाः(6) भवन्ति।
6. तृतीयखण्डे दीर्घोत्तरात्मकाः चत्वारो प्रश्नाः (04) भवन्ति । चतुर्षु द्वयोरुत्तरे अपेक्षिते भवतः । प्रत्येकं प्रश्नाः दशाङ्कात्मकाः (10) वर्तन्ते ।

भागः	प्रश्नानां क्रमः	प्रश्नानां संख्या	उत्तरापेक्षितानां प्रश्नसंख्या	पूर्णाङ्काः
प्रथमखण्डः (अतिलघूत्तरीयाः प्रश्नाः)	1 - 10	10	10	1x10=10
द्वितीयखण्डः (लघूत्तरीयाः प्रश्नाः)	11 - 17	7	5	6x5 =30
तृतीयखण्डः (दीर्घोत्तरीयाः प्रश्नाः)	18 - 21	4	2	10x2=20
योगः		21	17	60

ध्यातव्यम् – पाठ्यक्रमस्य प्रत्येकं निर्धारितांशानां समावेशं निर्मिते प्रश्नपत्रेऽवश्यमेव स्यादिति।

प्रथमषाण्मासिकः

First Semester

प्रथमपत्रम्
MAVYC101
प्रौढमनोरमा -3
(कारकप्रकरणमव्ययीभावप्रकरणञ्च)
क्रेडिट - 4, अङ्काः - 60

पत्रस्योद्देश्यानि परिणामाश्च -

- कारकप्रकरणस्याव्ययीभावसमासस्य च विशिष्टावबोधनम् ।
- कारकविषये विभिन्नानां मतानां ज्ञानसामर्थ्यमुत्पादनम् ।
- छात्राः कारकसमासयोर्विषये शब्दरत्नादिव्याख्यानामप्यवबोधनं कृत्वा पण्डिताः भविष्यन्ति।

प्रथमघटकः - कर्तृकारकम्, कर्मकारकञ्च	1 क्रेडिट	15 अङ्काः
द्वितीयघटकः - करणकारकम्, सम्प्रदानकारकञ्च	1 क्रेडिट	15 अङ्काः
तृतीयघटकः - अपादानतः अधिकरणं यावत्	1 क्रेडिट	15 अङ्काः
चतुर्थघटकः - अव्ययीभावसमासप्रकरणम्	1 क्रेडिट	15 अङ्काः

पाठ्यग्रन्थः-

1. प्रौढमनोरमा

सहायकग्रन्थाः -

1. प्रौढमनोरमा (कारकादव्ययीभावान्तो भागः) - डॉ. रमाकान्त पाण्डेयः, चौखम्बा संस्कृत भवन, वाराणसी ।
2. प्रौढमनोरमा (अव्ययीभावान्तो भागः) - आचार्य द्वारिकाप्रसाद द्विवेदी, चौखम्बा सुरभारती प्रकाशन, वाराणसी।
3. प्रौढमनोरमा (अव्ययीभावान्तो भागः) 'भैरवी' सहिता - आचार्य गोपाल शास्त्री नेने, चौखम्बा संस्कृत भवन, वाराणसी ।
4. वैयाकरणसिद्धान्तकौमुदी (प्रथमो भागः) - श्रीगोविन्दाचार्य, चौखम्बा सुरभारती प्रकाशन, वाराणसी।
5. वैयाकरणसिद्धान्तकौमुदी (प्रथमो भागः) बालमनोरमा-तत्त्वबोधिनीसहिता- डॉ. शिवप्रसाद शर्मा, चौखम्बा विद्याभवन, वाराणसी।

पाठयोजना -

भागः	उपभागः	पाठ्यक्रमविवरणम्	अध्यापनहोरा	क्रेडिट
1.		कारकप्रकरणम्		
	1	कर्तृकारकं कर्मकारकञ्च	15	1
2.	1	करणकारकं सम्प्रदानकारकञ्च	15	1
3.	1	अपादानतः अधिकरणं यावत्	15	1
4.	1	अव्ययीभावसमासप्रकरणम्	15	1
			60	4

द्वितीयपत्रम्
MAVYC102
परमलघुमञ्जूषा (सम्पूर्णा)
क्रेडिट – 4, अङ्काः - 60

पत्रस्योद्देश्यानि परिणामाश्च -

- छात्रेभ्यः व्याकरणदर्शने गतिप्रदानम् ।
- छात्रेभ्यः स्फोट-शक्ति-शाब्दबोधसहकारिकारणानां बोधः।
- छात्रेभ्यः विभिन्नदर्शनदिशा धात्वर्थज्ञानप्रदानम्।
- छात्रेभ्यः निपातार्थ-दशलकारादेशार्थ-कारकार्थ-समासवृत्त्यर्थानां शास्त्रार्थदिशा ज्ञानम्।
- छात्राः स्फोट-शक्ति-शाब्दबोधसहकारिकारण-धात्वर्थ-निपातार्थ-दशलकारादेशार्थ-कारकार्थ-समासवृत्त्यर्थानां विभिन्नमतानां ज्ञाने पारङ्गताः भविष्यन्ति।

प्रथमघटकः - आदितः स्फोटनिरूपणं यावत् - 1 क्रेडिट 15 अङ्काः

- 1.1. मंगलाचरणम्
- 1.2. स्फोटभेदाः
- 1.3. शक्तिनिरूपणम्
- 1.4. लक्षणानिरूपणम्
- 1.5. व्यञ्जनानिरूपणम्
- 1.6. स्फोटनिरूपणम्
- 1.7. शाब्दबोधसहकारिकारणनिरूपणम्

द्वितीयघटकः - धात्वर्थनिरूपणतो निपातविशेषाणामर्थविचारं यावत् - 1 क्रेडिट 15 अङ्काः

- 2.1. धात्वर्थनिरूपणम्
- 2.2. निपातार्थनिरूपणम्
- 2.3. निपातविशेषाणामर्थविचारः

तृतीयघटकः - दशलकारार्थनिरूपणतः कारकार्थनिरूपणं यावत् - 1 क्रेडिट 15 अङ्काः

- 3.1 दशलकारार्थनिरूपणम्
- 3.2 कारकार्थनिरूपणम्

चतुर्थघटकः - नामार्थनिरूपणतः समासादिवृत्त्यर्थनिरूपणं यावत् - 1 क्रेडिट 15 अङ्काः

- 4.1 नामार्थनिरूपणम्
- 4.2 समासवृत्त्यर्थनिरूपणम्

निर्धारितग्रन्थः -

1. परमलघुमञ्जूषा

सहायकग्रन्थाः –

1. परमलघुमञ्जूषा - डॉ. जयशङ्करलाल त्रिपाठी, श्रीकृष्णदास अकादमी, वाराणसी।
2. परमलघुमञ्जूषा – आचार्य लोकमणि दाहाल, चौखम्बा सुरभारती प्रकाशन, वाराणसी।
3. परमलघुमञ्जूषा – बोधकुमार झा,

पाठयोजना -

भागः	उपभागः	पाठ्यक्रमविवरणम्	Hyperlink	अध्यापनहोरा	क्रेडिट
1.	1	मंगलाचरणतः - तात्पर्यनिरूपणम्	https://epgp.inflibnet.ac.in/Home/ViewSubject?catid=7q0wFPhZ2YvbF9Q0FD+dqA==	15	1
2.	1	धात्वर्थनिरूपणतः निपातविशेषाणामर्थविचारं यावत्	https://epgp.inflibnet.ac.in/Home/ViewSubject?catid=7q0wFPhZ2YvbF9Q0FD+dqA==	15	1
3.	1	दशलकारार्थनिरूपणतः कारकार्थनिरूपणं यावत्	https://epgp.inflibnet.ac.in/Home/ViewSubject?catid=7q0wFPhZ2YvbF9Q0FD+dqA==	15	1
4.	1	नामार्थनिरूपणतः समासादिवृत्त्यर्थनिरूपणं यावत्	https://epgp.inflibnet.ac.in/Home/ViewSubject?catid=7q0wFPhZ2YvbF9Q0FD+dqA==	15	1
			सम्पूर्णयोगः	60	4

तृतीयपत्रम्
MAVYC103
परिभाषेन्दुशेखर:-1
(शास्त्रत्वसम्पादनोद्देशप्रकरणम्)
क्रेडिट – 4, अङ्काः - 60

पत्रस्योद्देश्यानि परिणामाश्च -

- छात्रेभ्यः आचार्यनागेशस्य परिचयप्रदानपुरस्सरं पाणिनिव्याकरणस्य प्रक्रियायां प्रमाणभूतायाः शास्त्रत्वसम्पादनोद्देशप्रकरणे पठितायाः परिभाषायाः विभिन्नमतदृष्ट्या अवबोधनम्।
- छात्राः शास्त्रत्वसम्पादनोद्देशभूतानां परिभाषाणां प्रौढज्ञानेन पाणिनिसूत्रार्थविचारे पण्डिताः भविष्यन्ति।

प्रथमघटकः -

व्याख्यानतो इत्यारभ्य कार्यमनुभवन् हि... इति परिभाषापर्यन्तम् - 1 क्रेडिट 15 अङ्काः

द्वितीयघटकः -

यदागमा.... इत्यतो गौणमुख्ययोर्मुख्ये.. इति परिभाषां यावत् - 1 क्रेडिट 15 अङ्काः

तृतीयघटकः -

अनिनस्मिन् इत्यतः उत्तरपदाधिकारे.... इति परिभाषां यावत् - 1 क्रेडिट 15 अङ्काः

चतुर्थघटकः -

स्त्रीप्रत्यये चानुपसर्जने न इत्यारभ्य एकदेशविकृतमनन्यवत् इति परिभाषां यावत् - 1 क्रेडिट 15 अङ्काः

निर्धारितग्रन्थः -

1. परिभाषेन्दुशेखरः

सहायकग्रन्थाः -

1. परिभाषेन्दुशेखरः - आचार्य विश्वनाथ मिश्र, चौखम्बा सुरभारती प्रकाशन, वाराणसी।
2. परिभाषेन्दुशेखरः - भैरवी व्याख्या, श्री लक्ष्मण शास्त्री, चौखम्बा संस्कृत संस्थान, वाराणसी।
3. परिभाषेन्दुशेखरः - भूति व्याख्या, श्री गोविन्द शर्मा, चौखम्बा सुरभारती प्रकाशन, वाराणसी।

पाठयोजना -

भागः	उपभागः	पाठ्यक्रमविवरणम्	Hyperlink	अध्यापनहोरा	क्रेडिट
1	1	आदितः 10 परिभाषां यावत्	https://epgp.inflibnet.ac.in/Home/ViewSubject?catid=7q0wFPhZ2YvbF9Q0FD+dqA==	15	1
2	1	11 तः 15 परिभाषां यावत्		15	1
3	1	16 तः 25 परिभाषां यावत्		15	1
4	1	25 तः 37 परिभाषां यावत्		15	1
सम्पूर्णयोगः				60	4

चतुर्थपत्रम्
MAVYE104
व्याकरणशास्त्रेतिहासः
क्रेडिट – 4, अङ्काः – 60

पत्रस्योद्देश्यानि परिणामाश्च -

- छात्रेभ्यः व्याकरणशास्त्रस्येतिहासविषयावबोधनम्।
- छात्रेभ्यः प्राचीननव्यव्याकरणपरम्परायाः ज्ञानप्रदानम्।
- छात्रेभ्यः समग्रव्याकरणपरम्परां बोधयित्वा पाणिनिव्याकरणस्य परम्परायां समुद्भूतानाम् आचार्याणां परिचयप्रदानम्।
- छात्राः व्याकरणशास्त्रस्यैतिह्यं ज्ञास्यन्ति।

प्रथमघटकः -

व्याकरणस्य स्वरूपम्, प्रयोजनम्, आविर्भावश्च - 1 क्रेडिट 15 अङ्काः

द्वितीयघटकः -

व्याकरणस्य भेदाः - 1 क्रेडिट 15 अङ्काः

तृतीयघटकः -

पाणिनिपूर्ववर्तिनः वैयाकरणाः, तेषां ग्रन्थाश्च - 1 क्रेडिट 15 अङ्काः

चतुर्थघटकः -

पाणिनिपरवर्तिनः वैयाकरणाः, तेषां ग्रन्थाश्च - 1 क्रेडिट 15 अङ्काः

सहायकग्रन्थाः -

1. व्याकरणशास्त्रेतिहासः - आचार्य लोकमणि दाहाल, भारतीय विद्या प्रकाशन, वाराणसी।
2. व्याकरणशास्त्रेतिहासः - डॉ. ब्रह्मानन्द त्रिपाठी, चौखम्बा सुरभारती प्रकाशन, वाराणसी।

पाठयोजना -

भागः	उपभागः	पाठ्यक्रमविवरणम्	अध्यापनहोरा	क्रेडिट
1.	1.	व्याकरणस्य स्वरूपम्, प्रयोजनम्, आविर्भावश्च	15	1
2.	1.	व्याकरणस्य भेदाः	15	1
3.	1.	पाणिनिपूर्ववर्तिनः वैयाकरणाः तेषां ग्रन्थाश्च	15	1
4.	1.	पाणिनिपरवर्तिनः वैयाकरणाः तेषां ग्रन्थाश्च	15	1
सम्पूर्णाङ्काः			60	4

पञ्चमपत्रम्
MAVYRM105
संस्कृतशोधप्रविधिः
क्रेडिट – 4, अङ्काः – 60

पत्रस्योद्देश्यानि -

- छात्रेभ्यः शोधप्रविधेरवबोधनम्।
- छात्रेभ्यः शोधकार्ये उपयोगभूतानां विविधानां सामाग्रीणां संकलनकरणे सामर्थ्यमुत्पादनम्।
- छात्रेभ्यो विविधेषु विषयेषु शोधपत्रनिर्माणस्य शोधप्रबन्धलेखनस्य च बोधनम्।

पत्रस्य परिणामाः -

- छात्राः आवश्यकशोधप्रविधीनां सम्यग्युक्तं ज्ञानं कृत्वा उत्कृष्टशोधपत्रलेखने शोधप्रबन्धनिर्माणे च पारङ्गताः भविष्यन्ति।
- छात्राः अनुसन्धानसन्दर्भे विभिन्नेषु पुस्तकालयेषु स्थानेषु च भ्रमणं कृत्वा तत्रत्यायाः व्यवस्थायाः विषये ज्ञानं करिष्यन्ति।

प्रथमघटकः - शोधप्रविधिः - 1 क्रेडिट, 15 अङ्काः

1. सामान्यशोधप्रविधिः
2. संस्कृतशोधप्रविधिः

द्वितीयघटकः - शोधप्रक्रिया - 1 क्रेडिट, 15 अङ्काः

तृतीयघटकः - पाण्डुलिपिसम्बद्धशोधप्रविधिः - 1 क्रेडिट, 15 अङ्काः

चतुर्थघटकः - आधुनिकसंस्कृतशोधः - 1 क्रेडिट, 15 अङ्काः

सहायकग्रन्थाः -

1. संस्कृतशोधप्रविधिः - डॉ. सत्यनारायणआचार्य, राष्ट्रियसंस्कृतविद्यापीठम्, तिरुपति।
2. संस्कृतशोधप्रविधिः - प्रो. प्रभुनाथ द्विवेदी, शारदा संस्कृत संस्थान, वाराणसी।
3. शोधप्रविधि एवं पाण्डुलिपिविज्ञान - डॉ. अभिराजराजेन्द्र मिश्र,
4. शोधप्रविधिः - प्रो. देवेन्द्रनाथ पाण्डेय
5. अनुसन्धानस्य प्रविधि- प्रक्रिया - डॉ. नगेन्द्र, राष्ट्रियसंस्कृतसंस्थानम्, नवदेहली
6. संस्कृतशोधपारिजात - सत्यव्रत वर्मा
7. शोधप्रविधि एवं मात्रात्मक भूगोल - प्रो. हीरालाल यादव

पाठयोजना -

भागः	उपभागः	पाठ्यक्रमविवरणम्	Hyperlink	अध्यापनहोरा	क्रेडिट
1.	शोधप्रविधिः				1
	1	शोधप्रविधिः		15	
2.	1	शोधप्रक्रिया		15	1
3.	1	पाण्डुलिपिसम्बद्धशोधप्रविधिः		15	1
4.	1	आधुनिकसंस्कृतशोधः		15	1
सम्पूर्णयोगः				60	4

द्वितीयषाण्मासिकः

Second Semester

प्रथमपत्रम्
MAVYC201
प्रौढमनोरमा – 2
(अजन्तपुल्लिङ्गप्रकरणम्)
क्रेडिट – 4, अङ्काः – 60

पत्रस्योद्देश्यानि परिणामाश्च –

- छात्रेभ्योऽजन्तपुल्लिङ्गप्रकरणस्थानां सूत्राणां प्रौढमनोरमाव्याख्यामाध्यमेन विशिष्टावबोधनम्।
- छात्राः शब्दरत्नादिव्याख्यानामप्यवबोधनं कृत्वा अर्थवदधातुरित्यादिविशिष्टसूत्राणां परिष्कारपुरस्सरं बोधवन्तो भविष्यन्ति।

प्रथमघटकः -

1. अर्थवत्... इत्यतो बहुवचने झल्येत् इति सूत्रपर्यन्तम् - 1 क्रेडिट 15 अङ्काः

द्वितीयघटकः -

2. वाऽवसाने इत्यारभ्य आकडारादेकासंज्ञा इति सूत्रं यावत् - 1 क्रेडिट 15 अङ्काः

तृतीयघटकः -

3. भस्य इत्यतः डति च इति सूत्रपर्यन्तम् - 1 क्रेडिट 15 अङ्काः

चतुर्थघटकः -

4. प्रत्ययस्य लुक्श्रुलुपः इत्यतः रायो हलि इति पर्यन्तम् - 1 क्रेडिट 15 अङ्काः

पाठ्यग्रन्थः-

1. प्रौढमनोरमा

सहायकग्रन्थाः -

1. प्रौढमनोरमा - आचार्य द्वारिकाप्रसाद द्विवेदी, चौखम्बा सुरभारती प्रकाशन, वाराणसी।
2. प्रौढमनोरमा 'भैरवी' सहिता - आचार्य गोपाल शास्त्री नेने, चौखम्बा संस्कृत भवन, वाराणसी।
3. वैयाकरणसिद्धान्तकौमुदी (प्रथमो भागः) - श्रीगोविन्दाचार्य, चौखम्बा सुरभारती प्रकाशन, वाराणसी।
4. वैयाकरणसिद्धान्तकौमुदी (प्रथमो भागः) बालमनोरमा-तत्त्वबोधिनीसहिता- डॉ. शिवप्रसाद शर्मा, चौखम्बा विद्याभवन, वाराणसी।
5. अष्टाध्यायी- सूत्रपाठः - आचार्यगोपालदत्तपाण्डेयः, चौखम्बा सुरभारती प्रकाशन, वाराणसी।
6. प्रौढमनोरमा (संज्ञाप्रकरणतः अव्ययीभावान्तम्), आचार्यवैद्यनाथझाः, रचनाप्रकाशनम्, जयपुरम्

पाठयोजना -

भागः	उपभागः	पाठ्यक्रमविवरणम्	Hyperlink	अध्यापनहोरा	क्रेडिट
		अजन्तपुल्लिङ्गप्रकरणम्			
1.	1	अर्थवत्... इत्यतः बहुवचने झल्येत् इति सूत्रं यावत्।		15	1
2.	1	वाऽवसाने इत्यतः आकडारादेका संज्ञा इति सूत्रं यावत्		15	1
3.	1	भस्य इत्यतः डति च इति सूत्रं यावत्		15	1
4.	1	प्रत्ययस्य लुक्श्रुलुपः इत्यतः रायो हलि इति सूत्रं यावत्।		15	1
सम्पूर्णयोगः				60	4

द्वितीयपत्रम्
MAVYC202
परिभाषेन्दुशेखर:-2
क्रेडिट – 4, अङ्काः - 60

पत्रस्योद्देश्यानि परिणामाश्च -

- छात्रेभ्यः पाणिनिव्याकरणस्य प्रक्रियायां प्रमाणभूतायाः बाधबीजप्रकरणे पठितायाः परिभाषायाः विभिन्नमतदृष्ट्या अवबोधनम् ।
- छात्राः बाधबीजप्रकरणे समागतानां परिभाषाणां प्रौढज्ञानेन पाणिनिसूत्रार्थविचारे पण्डिताः भविष्यन्ति।

प्रथमघटकः -

1. पूर्वपरनित्यान्तरङ्ग... इत्यतः क्वचित् कृताकृतप्रसङ्ग.. इति यावत् - 1 क्रेडिट 15 अङ्काः

द्वितीयघटकः -

2. यस्य लक्षणान्तरेण... इत्यतः अन्तरङ्गानपि विधीन्... यावत् - 1 क्रेडिट 15 अङ्काः

तृतीयघटकः -

3. वाणादाङ्गम्... इत्यतः अनन्तरस्य विधिर्भवति.. इति यावत् - 1 क्रेडिट 15 अङ्काः

चतुर्थघटकः -

4. पूर्वं ह्यपवादा ... इत्यतः उभयनिर्देशे पञ्चमी इति यावत् - 1 क्रेडिट 15 अङ्काः

निर्धारितग्रन्थः -

1. परिभाषेन्दुशेखरः

सहायकग्रन्थाः -

1. परिभाषेन्दुशेखरः - आचार्य विश्वनाथ मिश्र, चौखम्बा सुरभारती प्रकाशन, वाराणसी।
2. परिभाषेन्दुशेखरः - भैरवी व्याख्या, श्री लक्ष्मण शास्त्री, चौखम्बा संस्कृत संस्थान, वाराणसी।
3. परिभाषेन्दुशेखरः - भूति व्याख्या, श्री गोविन्द शर्मा, चौखम्बा सुरभारती प्रकाशन, वाराणसी।

पाठयोजना -

भागः	उपभागः	पाठ्यक्रमविवरणम्	Hyperlink	अध्यापनहोरा	क्रेडिट
1	1	38 तः 46 परिभाषां यावत्	<a href="https://epgp.inflibnet.ac.in/Home/Vi
ewSubject?catid=7q0wFPhZ2YvbF9
Q0FD+dqA==">https://epgp.inflibnet.ac.in/Home/Vi ewSubject?catid=7q0wFPhZ2YvbF9 Q0FD+dqA==	15	1
2	1	47 तः 54 परिभाषां यावत्		15	1
3	1	55 तः 62 परिभाषां यावत्		15	1
4	1	63 तः 71 परिभाषां यावत्		15	1
सम्पूर्णयोगः				60	4

तृतीयपत्रम्
MAVYC203
लघुशब्देन्दुशेखर:-1
(आदितः अचसन्धिं यावत्)
क्रेडिट – 4, अङ्काः - 60

पत्रस्योद्देश्यानि परिणामाश्च -

- छात्रेभ्यः पाणिनिपरम्परायाः आचार्यस्य नागेशस्य सिद्धान्तकौमुदीमुपरि कृतायाः व्याख्यावबोधनम्।
- छात्रेभ्यः अचसन्ध्यन्तभागस्य विभिन्नमतदृष्ट्या सूत्रार्थज्ञानम्।
- छात्राः नागेशेन प्रतिपादितानां मतानामङ्गीकृत्य सूत्रार्थविचारे समर्थाः भविष्यन्ति।

प्रथमघटकः -

1. आदितः नाज्झलौ इति यावत् - 1 क्रेडिट 15 अङ्काः

द्वितीयघटकः -

2. अणुदित्सवर्णस्य इत्यतः प्रकरणसमाप्तिं यावत् - 1 क्रेडिट 15 अङ्काः

तृतीयघटकः -

3. इको गुणवृद्धी इत्यतः अचः परस्मिन् - 1 क्रेडिट 15 अङ्काः

चतुर्थघटकः -

4. न पदान्त... इत्यतः - प्रकरणं समाप्तिं यावत् - 1 क्रेडिट 15 अङ्काः

निर्धारितग्रन्थः -

1. लघुशब्देन्दुशेखरः

सहायकग्रन्थाः -

1. लघुशब्देन्दुशेखरः - आचार्य विश्वनाथ मिश्र, चौखम्बा संस्कृत प्रतिष्ठान, वाराणसी।
2. लघुशब्देन्दुशेखरः - डॉ. शिवप्रसाद शर्मा, चौखम्बा विद्याभवन, वाराणसी।
3. लघुशब्देन्दुशेखरः - प्रो. बालशास्त्री, वाणी विलास प्रकाशन, वाराणसी

पाठयोजना -

भागः	उपभागः	पाठ्यक्रमविवरणम्	Hyperlink	अध्यापनहोरा	क्रेडिट
1	1	आदितः नाज्झलौ इति यावत्	https://epgp.inflib	15	1
2	1	अणुदित्सवर्णस्य इत्यतः प्रकरणसमाप्तिं यावत्	net.ac.in/Home/Vi	15	1
3	1	इको गुणवृद्धी इत्यतः अचः परस्मिन्	ewSubject?catid=7 q0wFPhZ2YvbF9 Q0FD+dqA==	15	1
4	1	न पदान्त... इत्यतः - प्रकरणं समाप्तिं यावत्		15	1
सम्पूर्णयोगः				60	4

चतुर्थपत्रम्
MAVYE204
महाभाष्यम्
(तृतीयचतुर्थाह्निके)
क्रेडिट – 4, अङ्काः –60

पत्रस्योद्देश्यानि -

- छात्रेभ्यः पाणिनिव्याकरणस्य प्रमाणभूतस्य पतञ्जलिविरचितस्य महाभाष्यस्यावबोधनम्।
- छात्रेभ्यः तृतीयचतुर्थाह्निकयोरध्यापनम्।
- छात्रेभ्यो वृद्धिरादैच् इत्यतः आरभ्य नाज्झलौ सूत्रपर्यन्तं विशिष्टं परिज्ञानम्।

पत्रस्य परिणामाः -

- छात्राः पतञ्जलेर्जीवनवृत्तं महाभाष्यपरिचयञ्च ज्ञास्यन्ति।
- छात्राः सूत्रेष्वन्तर्निहितं तत्त्वं विश्लेषणप्रक्रियां लेखनशैलीञ्च ज्ञास्यन्ति।
- छात्राः वृद्ध्यादिपदार्थज्ञानं करिष्यन्ति।
- इको गुणवृद्धी, न धातुलोप आर्धधातुके इत्यादिसूत्राणां भाष्यदिशा व्युत्पादने समर्थाः भविष्यन्ति।

प्रथमघटकः -

1. महाभाष्यम् (तृतीयाह्निकम्) - 1 क्रेडिट, 15 अङ्काः
वृद्धिरादैच् इत्यतः इको गुणवृद्धी सूत्रपर्यन्तम्।

द्वितीयघटकः-

2. महाभाष्यम् (चतुर्थाह्निकम्) - 1 क्रेडिट, 15 अङ्काः
न धातुलोप आर्धधातुके इत्यतः किङिति च सूत्रं यावत्।

तृतीयघटकः

3. दीधीवेवीटाम् इत्यतः मुखनासिका वचनोऽनुनासिकः इति पर्यन्तम्। - 1 क्रेडिट, 15 अङ्काः

चतुर्थघटकः

4. तुल्यास्यप्रयत्नं सर्वणम् इत्यतः समाप्तिपर्यन्तम् 1 क्रेडिट, 15 अङ्काः

निर्धारितग्रन्थः – व्याकरणमहाभाष्यम्

सहायकग्रन्थाः -

1. महाभाष्यम्(पस्पशाह्निकम्)- प्रो. जयशंकरलाल त्रिपाठी, चौखम्बा संस्कृत सीरीज आफिस, वाराणसी।
2. महाभाष्यम्(नवाह्निकम्) - चारुदेव शास्त्री, श्रीमोतीलाल बनारसीदास प्रकाशन, दिल्ली।
3. पाणिनीयव्याकरणमहाभाष्यम्, प्रथमखण्डः - श्रीभार्गवशास्त्री- चौखम्बा संस्कृत प्रतिष्ठान, दिल्ली।

पाठयोजना –

भागः	उपभागः	पाठ्यक्रमविवरणम्	Hyperlink	अध्यापनहोरा	क्रेडिट
1.	महाभाष्यम् (तृतीयाह्निकम्) वृद्धिरादैच् इत्यतः इको गुणवृद्धी इति यावत्			15	1
2.	महाभाष्यम् (चतुर्थाह्निकम्) न धातुलोप आर्धधातुके इत्यतः किङिति च सूत्रं यावत्			15	1
3.	दीधीवेवीटाम् इत्यतः मुखनासिका वचनोऽनुनासिकः इति पर्यन्तम्।			15	1
4.	तुल्यास्यप्रयत्नं सर्वणम् इत्यतः समाप्तिपर्यन्तम्			15	1
सम्पूर्णयोगः				60	4

संगोष्ठीनिमित्तं विषयाः

पत्रस्योद्देश्यानि परिणामाश्च -

- छात्राः संगोष्ठीविधिविषये समृद्धाः भविष्यन्ति ।
- संगोष्ठीनामायोजने, सम्पादने, प्रतिभागग्रहणे दक्षाः भविष्यन्ति ।
- संगोष्ठीसिद्धतायां याः त्रुटयः भवन्तीति तस्मिन् विषये जागरूकाः भविष्यन्ति ।
- संगोष्ठीफलनिर्धारणे दक्षाः भविष्यन्ति ।
- राष्ट्रियप्रादेशिकविश्वविद्यालयीयविभागीयसंगोष्ठीविषये जागरूकाः भविष्यन्ति ।

प्रथमघटकः -

क्रमसंख्या	विषयाः	क्रेडिट	होरा
1.	संगोष्ठी, चर्चासत्रम्, Seminar, Conference, इत्यादि शब्दानां परिचयः।	1	15
2.	उद्देश्यानि, संगोष्ठीभेदाः, विभागीया, राष्ट्रिया, अन्ताराष्ट्रिया, विश्वविद्यालयीया, इत्यादयः।		
3.	संगोष्ठी अनुकूलाः चयनविषयाः, तेषां विधयश्च ।		
4.	लक्षितविषयाणां गभीरतया विश्लेषणपद्धतयः।		
5.	प्रतिभागिषु परस्परं संवादस्थापनकलाः।		

द्वितीयघटकः -

क्रमसंख्या	विषयाः	क्रेडिट	होरा
1.	चर्चासत्रमेकं शैक्षणिकं कार्यम् । विषयविशेषज्ञैः नेतृत्वप्रदानम् ।	1	15
2.	विषयाणां गहनाध्ययनाय आयोजनम् ।		
3.	गुरुशिष्ययोः तार्किकचर्चासु प्रवृत्तिः ।		
4.	शिक्षणार्थं चर्चार्थञ्च संवादिकविषयकेन्द्रितविशिष्टज्ञानस्य परिवेषणम् ।		
5.	छात्राणामन्तर्निहितशक्तिविकासाय तेषामनुभवकथनम् ।		

तृतीयघटकः

क्रमसंख्या	विषयाः	क्रेडिट	होरा
1.	शैक्षणिकानुसन्धानविषयकं चर्चासत्रम् ।	1	15
2.	कार्पोरेटप्रशिक्षणचर्चासत्रम् ।		
3.	बेबीनार, ऑनलाइन बर्चुअलचर्चासत्रम् ।		
4.	जनजागरूकताविषयकं सूचनात्मकञ्च चर्चासत्रम् ।		
5.	दैनन्दिनस्वास्थ्यआहारव्यवहारसम्बन्धादिविषयकं चर्चासत्रम् ।		

चतुर्थघटकः -

क्रमसंख्या	विषयाः	क्रेडिट	होरा
1.	उत्तमशिक्षणम्, व्यवहारिकतासु प्रयोगश्च	1	15
2.	प्रशिक्षणप्रदानम्, विचारमन्थनम् । सत्राणां प्रकाराः, सामूहिकीचर्चा, प्रश्नोत्तरविधिः		
3.	लघु अभ्यासः, सर्वेक्षणञ्च । पृथक् प्रकोष्ठव्यवस्था, प्रचारकरणविधिः,		
4.	त्रुटीनां कारणानि, समाधानानि च । अपेक्षितानां सामग्रीणां सिद्धता सूची च ।		
5.	उचितवक्तृणां चयनम् । प्रारूपम्, कालावधिनिर्धारणञ्च । प्रयोगपक्षस्योपस्थापनम् ।		

पाठ्यग्रन्थः -

तत्संगोष्ठीषु गत्वा भागग्रहणम्, श्रवणम्, पत्रनिर्माणम्, अन्तर्जालमाध्यमेन अध्ययनम्, गुरुभिः श्रवणम् ।

सहायकग्रन्थाः-

1. स्वशास्त्रीयग्रन्थानां गभीरमध्ययनम् ।
2. सन्दर्भग्रन्थानां विचारपूर्णमध्ययनम् ।
3. नीतिसिद्धान्ताचारविचारव्यवहारपरकपुस्तकानां सदध्ययनम् ।
4. रामायणमहाभारतपुराणषड्दर्शनषड्वेदाङ्गसाहित्यादिपरकशास्त्राणां विशिष्टमध्ययनम् ।
5. सामाजिकाध्यात्मिकऐहिकपारलौकिकतत्त्वप्रतिपादकानां ग्रन्थानामध्ययनम् ।
6. बहूनां विदुषां संगोष्ठीषु व्याख्यानश्रवणम् ।

पाठयोजना -

भागः	उपभागः	पाठ्यक्रमविवरणम्	अङ्काः
1.	1.	सैद्धान्तिकपक्षाः	60
2.	1.	प्रायोगिकपक्षाश्च	40
		पूर्णाङ्काः	100

तृतीयषाण्मासिकः

Third Semester

प्रथमपत्रम्
MAVYC301
वाक्यपदीयम्
क्रेडिट – 4, अङ्काः – 60

पत्रस्योद्देश्यानि परिणामाश्च -

- छात्रेभ्यो व्याकरणदर्शनस्य परिज्ञानम् ।
- छात्राः व्याकरणदर्शनज्ञानं कुर्वन्तः शब्दब्रह्मस्वरूपं ज्ञास्यन्ति ।
- छात्राः व्याकरणस्य महनीयता विषये, वर्णपदस्फोटध्वनिविषये, वाग्विषये च विशिष्टज्ञानं करिष्यन्ति।
- छात्राः भर्तृहरेः जीवनवृत्तं ज्ञास्यन्ति।

प्रथमघटकः -

आदितः 29 कारिकापर्यन्तम् - 1 क्रेडिट, 15 अङ्काः

द्वितीयघटकः -

30 तः 69 कारिकापर्यन्तम् - 1 क्रेडिट, 15 अङ्काः

तृतीयघटकः -

70 तः 115 कारिकापर्यन्तम् - 1 क्रेडिट, 15 अङ्काः

चतुर्थघटकः -

116 तः 156 कारिकापर्यन्तम् - 1 क्रेडिट, 15 अङ्काः

सहायकग्रन्थाः-

1. वाक्यपदीयम् (ब्रह्मकाण्डम्) - आचार्य सूर्यनारायण शुक्ल, चौखम्बा संस्कृत सीरीज आफिस, वाराणसी।
2. वाक्यपदीयम् (ब्रह्मकाण्डम्) - डा. शिवशङ्कर अवस्थी, चौखम्बा विद्याभवन, वाराणसी।
3. वाक्यपदीयम् (ब्रह्मकाण्डम्) 'अम्बाकर्त्री' टीकायुक्तम् - सम्पूर्णानन्द संस्कृत विश्वविद्यालय, वाराणसी।
4. वाक्यपदीयम् (ब्रह्मकाण्डम्) - डॉ. उमाशङ्कर शर्मा, 'ऋषि' - चौखम्बा भारती अकादमी, वाराणसी।
5. वाक्यपदीयम्, सम्पूर्ण मूलमात्रम् - डॉ. सुधाकरमिश्रः बनारसमर्केण्टाईलकम्पनी, कोलकाता।

पाठयोजना -

भागः	उपभागः	पाठ्यक्रमविवरणम्	Hyperlink	अध्यापनहोरा	क्रेडिट
	वाक्यपदीयम्				
1.	1	आदितः 29 कारिकापर्यन्तम्		15	1
2.	1	30 तः 69 कारिकापर्यन्तम्		15	1
3.	1	70 तः 115 कारिकापर्यन्तम्		15	1
4.	1	116 तः 156 कारिकापर्यन्तम्		15	1
सम्पूर्णयोगः				60	4

द्वितीयपत्रम्
MAVYC302
लघुशब्देन्दुशेखरः -2
क्रेडिट – 4, अङ्काः – 60

पत्रस्योद्देश्यानि परिणामाश्च -

- छात्राः हल्सन्धिविसर्गसन्धिस्वादिसन्धिप्रकरणेषु समागतानां सूत्राणां विभिन्नानाम् आचार्याणां मतज्ञानपूर्वकं नागेशमतस्यावबोधनं करिष्यन्ति।
- छात्राः स्तोःश्रुना श्रुः इत्यादिसूत्राणां विषये शास्त्रार्थसम्पादने समर्थाः भविष्यन्ति।
- अध्येतारो नव्यचिन्तनशक्तिविशिष्टाः भविष्यन्ति ।

प्रथमघटकः -

स्तोः श्रुना श्रुः इत्यतः नश्च इति (हल्सन्धिः) पर्यन्तम्। - 1 क्रेडिट, 15 अङ्काः

द्वितीयघटकः -

डमो ह्रस्वादचि डमुणित्यम् इत्यतः पदान्ताद्वा इति (हल्सन्धिः) पर्यन्तम्। - 1 क्रेडिट, 15 अङ्काः

तृतीयघटकः -

विसर्गसन्धिः । - 1 क्रेडिट, 15 अङ्काः

चतुर्थघटकः -

स्वादिसन्धिः। - 1 क्रेडिट, 15 अङ्काः

सहायकग्रन्थाः-

1. लघुशब्देन्दुशेखरः – डॉ. शिवप्रसाद शर्मा, चौखम्बा विद्याभवन, वाराणसी।
2. लघुशब्देन्दुशेखरः – प्रो. बालशास्त्री, वाणी विलास प्रकाशन, वाराणसी।
3. लघुशब्देन्दुशेखरः - आचार्यविश्वनाथमिश्रः, चौखम्भासंस्कृतप्रतिष्ठानम्, देहली।
4. लघुशब्देन्दुशेखरः - आचार्यब्रह्मदत्तद्विवेदी

पाठयोजना –

भागः	उपभागः	पाठ्यक्रमविवरणम्	Hyperlink	अध्यापनहोरा	क्रेडिट
1.	लघुशब्देन्दुशेखरः हल्सन्धिप्रकरणतः स्वादिसन्धिं यावत्				1
	1.	स्तोः श्रुना श्रुः इत्यतः नश्च इति पर्यन्तम्।		15	
	2.	डमो ह्रस्वादचि डमुणित्यम् इत्यतः पदान्ताद्वा इति पर्यन्तम्।		15	
	3.	विसर्गसन्धिः ।		15	
	4.	स्वादिसन्धिः।		15	
सम्पूर्णयोगः				60	4

तृतीयपत्रम्
MAVYC303
लघुशब्देन्दुशेखरः -3
क्रेडिट – 4, अङ्काः – 60

पत्रस्योद्देश्यानि परिणामाश्च -

- छात्राः अजन्तपुल्लिङ्गप्रकरणे समागतानां सूत्राणां विभिन्नानाम् आचार्याणां मतज्ञानपूर्वकं नागेशमतस्यावबोधनं करिष्यन्ति।
- छात्राः अर्थवद्, सरूपाणाम् इत्यादिसूत्राणां विषये शास्त्रार्थसम्पादने समर्थाः भविष्यन्ति।
- अध्येतारो नव्यचिन्तनशक्तिविशिष्टाः भविष्यन्ति ।

प्रथमघटकः -

अर्थवदधातुरप्रत्ययः प्रातिपदिकम् इत्यतः बहुवचने झल्येत् इति पर्यन्तम्। - 1 क्रेडिट, 15 अङ्काः

द्वितीयघटकः -

वाऽवसाने इत्यतः आकडारादेका संज्ञा इति पर्यन्तम्। - 1 क्रेडिट, 15 अङ्काः

तृतीयघटकः -

भस्य इत्यतः डति च इति पर्यन्तम्। - 1 क्रेडिट, 15 अङ्काः

चतुर्थघटकः -

प्रत्ययस्य लुक्श्रुलुपः इत्यतः रायो हलि इति पर्यन्तम्। - 1 क्रेडिट, 15 अङ्काः

सहायकग्रन्थाः-

1. लघुशब्देन्दुशेखरः — डॉ. शिवप्रसाद शर्मा, चौखम्बा विद्याभवन, वाराणसी।
2. लघुशब्देन्दुशेखरः — प्रो. बालशास्त्री, वाणी विलास प्रकाशन, वाराणसी।
3. लघुशब्देन्दुशेखरः — आचार्यवैद्यनाथझाः, रचनाप्रकाशनम्, जयपुरम्।

पाठयोजना –

भागः	उपभागः	पाठ्यक्रमविवरणम्	Hyperlink	अध्यापनहोरा	क्रेडिट
1.	लघुशब्देन्दुशेखरः अजन्तपुल्लिङ्गप्रकरणम्				1
	1.	अर्थवदधातुरप्रत्ययः प्रातिपदिकम् इत्यतः बहुवचने झल्येत् इति पर्यन्तम्।		15	
	2.	वाऽवसाने इत्यतः आकडारादेका संज्ञा इति पर्यन्तम्।		15	
	3.	भस्य इत्यतः डति च इति पर्यन्तम्।		15	
	4.	प्रत्ययस्य लुक्श्रुलुपः इत्यतः रायो हलि इति पर्यन्तम्।		15	
सम्पूर्णयोगः				60	4

चतुर्थपत्रम्
MAVYC304
परिभाषेन्दुशेखरः -3
क्रेडिट – 4, अङ्काः – 60

पत्रस्योद्देश्यानि परिणामाश्च -

- छात्रेभ्यः पाणिनीयसूत्रार्थकरणे सहायभूतानां शास्त्रशेषप्रकरणपठितानां परिभाषाणां विभिन्नाचार्यदृग्भिरवबोधनम् ।
- छात्राः ‘प्रातिपदिकग्रहणे लिङ्गविशिष्ट....’ इत्यादीनां परिभाषाणां विशिष्टप्रकारेणावबोधं कृत्वा तत्तत्पाणिनीयसूत्राणामर्थज्ञाने समर्थाः भविष्यन्ति ।

प्रथमघटकः -

प्रातिपदिकग्रहणे ...इत्यतः सन्नियोगशिष्टानाम् इति पर्यन्तम् । - 1 क्रेडिट, 15 अङ्काः

द्वितीयघटकः -

ताच्छीलिके णेऽण्कृतान्ति भवन्ति इति परिभाषातः
उपपदविभक्तेः कारकविभक्तिर्वलीयसी इति पर्यन्तम् । 1 क्रेडिट, 15 अङ्काः

तृतीयघटकः -

अनन्त्यविकारेऽन्त्यसदेशस्य इत्यतः
अभेदकाः गुणाः इति परिभाषापर्यन्तम् । 1 क्रेडिट, 15 अङ्काः

चतुर्थघटकः -

बाधकान्येव निपातनानि ... इत्यतः
अर्धमात्रालाघवेन.. इति परिभाषापर्यन्तम् । 1 क्रेडिट, 15 अङ्काः

सहायकग्रन्थाः-

1. परिभाषेन्दुशेखरः - आचार्य विश्वनाथ मिश्र, चौखम्बा सुरभारती प्रकाशन, वाराणसी।
2. परिभाषेन्दुशेखरः, ‘भैरवी’- श्री लक्ष्मण शास्त्री, चौखम्बा संस्कृत संस्थान, वाराणसी।
3. परिभाषेन्दुशेखरः, ‘भूति’ - श्रीगोविन्द शर्मा, चौखम्बा सुरभारती प्रकाशन, वाराणसी।

पाठयोजना -

भागः	उपभागः	पाठ्यक्रमविवरणम्	Hyperlink	अध्यापनहोरा	क्रेडिट
1.	परिभाषेन्दुशेखरः (शास्त्रशेषप्रकरणम्)				1
	1	72 तः 87 परिभाषापर्यन्तम्	https://epgp.inflibnet.ac.in/ Home/ViewSubject?catid=7 q0wFPhZ2YvbF9Q0FD+dq <u>A</u>	15	
	2.	88 तः 103 परिभाषापर्यन्तम्		15	
	3.	104 तः 118 परिभाषापर्यन्तम्		15	
	4.	119 तः 133 परिभाषापर्यन्तम्		15	
सम्पूर्णयोगः				60	4

पञ्चमपत्रम्
MAVYE 305
लघुशब्देन्दुशेखरः-4
(स्त्रीप्रत्ययप्रकरणम्)
क्रेडिट – 4, अङ्काः – 60

पत्रस्योद्देश्यानि परिणामाश्च -

- छात्राः स्त्रीप्रत्ययप्रकरणे समागतानां सूत्राणामध्ययनपूर्वकं शब्दानां लिङ्गनिर्धारणबोधं करिष्यन्ति ।
- छात्राः स्त्रियामीत्यादिसूत्राणां विषये शास्त्रार्थसम्पादने समर्थाः भविष्यन्ति ।
- अध्येतारो नव्यचिन्तनशक्तिविशिष्टाः भविष्यन्ति ।

प्रथमघटकः -

स्त्रियाम् इत्यतः यञश्च इति पर्यन्तम् । - 1 क्रेडिट, 15 अङ्काः

द्वितीयघटकः -

हलस्तद्धितस्य इत्यतः पत्युर्नो यञसंयोगे इति पर्यन्तम् । - 1 क्रेडिट, 15 अङ्काः

तृतीयघटकः -

विभाषा सपूर्वस्य इत्यतः स्वाङ्गाच्चोपसर्जनादसंयोगोपधात् इति पर्यन्तम् । - 1 क्रेडिट, 15 अङ्काः

चतुर्थघटकः -

नासिकोदरौष्ठजङ्घा... इत्यतः यूनस्तिः इति पर्यन्तम् । - 1 क्रेडिट, 15 अङ्काः

सहायकग्रन्थाः-

1. लघुशब्देन्दुशेखरः – पण्डितनित्यानन्दपन्तपर्वतीय दीपिकीटीका सहितः।
1. लघुशब्देन्दुशेखरः – डॉ. शिवप्रसाद शर्मा, चौखम्बा विद्याभवन, वाराणसी।
2. लघुशब्देन्दुशेखरः – प्रो. बालशास्त्री, वाणी विलास प्रकाशन, वाराणसी ।

पाठयोजना –

भागः	उपभागः	पाठ्यक्रमविवरणम्	Hyperlink	अध्यापनहोरा	क्रेडिट
		लघुशब्देन्दुशेखरः स्त्रीप्रत्ययप्रकरणम्			
1.	1.	स्त्रियाम् इत्यतः यञश्च इति पर्यन्तम् ।		15	1
2.	1.	हलस्तद्धितस्य इत्यतः पत्युर्नो यञसंयोगे इति पर्यन्तम् ।		15	1
3.	1.	विभाषा सपूर्वस्य इत्यतः स्वाङ्गाच्चोपसर्जनादसंयोगोपधात् इति पर्यन्तम् ।		15	1
4.	1.	नासिकोदरौष्ठजङ्घा... इत्यतः यूनस्तिः इति पर्यन्तम् ।		15	1
सम्पूर्णयोगः				60	4

चतुर्थषाण्मासिकः

Fourth Semester

प्रथमपत्रम्
MAVYC401
वैयाकरणभूषणसारः -1
क्रेडिट – 4, अङ्काः – 60

पत्रस्योद्देश्यानि परिणामाश्च -

- छात्राः आचार्यकौण्डभट्टस्य जीवनवृत्तं ज्ञास्यन्ति।
- छात्राः धात्वर्थविषये नैयायिकमीमांसकयोः मतयोः ज्ञानपूर्वकं कौण्डभट्टप्रतिपादितमतज्ञानं कर्तुं समर्थाः भविष्यन्ति।
- छात्राः दशलकारार्थ-सुबर्थ-नामार्थानां दार्शनिकदृष्ट्या बोधकरणे समर्थाः भविष्यन्ति।
- छात्राः वैयाकरणनैयायिकमीमांसकानां मते धात्वर्थज्ञाने, लकारार्थ-सुबर्थ-नामार्थानां ज्ञाने दक्षाः भविष्यन्ति।

प्रथमघटकः -

धात्वर्थनिर्णयः - 1 क्रेडिट, अङ्काः 15

द्वितीयघटकः -

लकारार्थनिर्णयः - 1 क्रेडिट, अङ्काः 15

तृतीयघटकः -

सुबर्थनिर्णयः - 1 क्रेडिट, अङ्काः 15

चतुर्थघटकः -

नामार्थनिर्णयः - 1 क्रेडिट अङ्काः 15

सहायकग्रन्थाः-

1. वैयाकरणभूषणसारः(हिन्दी व्याख्या सहित) - डॉ. चन्द्रिका प्रसाद द्विवेदी, चौखम्बा संस्कृत प्रतिष्ठान, दिल्ली।
2. वैयाकरणभूषणसारः(हिन्दी व्याख्या सहित) - पं० कालीकान्त झा, चौखम्बा संस्कृत सीरीज आफिस, वाराणसी।
3. वैयाकरणभूषणसारः- आचार्य श्रीनिवास शर्मा, चौखम्बा विद्याभवन, वाराणसी।
4. वैयाकरणभूषणसारः आचार्यब्रह्मदत्तद्विवेदी

पाठयोजना -

भागः	उपभागः	पाठ्यक्रमविवरणम्	Hyperlink	अध्यापनहोरा	क्रेडिट
1.	वैयाकरणभूषणसारः				
	1	धात्वर्थनिर्णयः	https://epgp.inflibnet.ac.in/ Home/ViewSubject?catid=7 q0wFPhZ2YvbF9Q0FD+dq A==	15	1
	2	लकारार्थनिर्णयः		15	1
	3	सुबर्थनिर्णयः		15	1
	4	नामार्थनिर्णयः		15	1
सम्पूर्णयोगः				60	4

द्वितीयपत्रम्
MAVYC402
लघुशब्देन्दुशेखरः -5
क्रेडिट – 4, अङ्काः – 60

पत्रस्योद्देश्यानि परिणामाश्च -

- छात्राः कारकप्रकरणे समागतानाम् 'प्रातिपदिकार्थ.....' इत्यादिसूत्राणां पूर्वापरपक्षखण्डनमण्डनपूर्वकं नागेशमतानुसारं तेषां सूत्राणामवबोधने दक्षाः भविष्यन्ति।
- छात्राः प्रथमादिविभक्तीनामर्थकरणे विभिन्नवैयाकरणानां मतानि उल्लेखं करिष्यन्ति।

प्रथमघटकः -

प्रथमाविभक्तिः - 0.5 क्रेडिट, अङ्काः 8

द्वितीयघटकः -

द्वितीयाविभक्तिः 1.5 क्रेडिट, अङ्काः 22

तृतीयघटकः -

तृतीयाविभक्तिः चतुर्थीविभक्तिश्च 1 क्रेडिट, अङ्काः 15

चतुर्थघटकः -

पञ्चमीविभक्तिः सप्तमीविभक्तिपर्यन्तम् - 1 क्रेडिट, अङ्काः 15

सहायकग्रन्थाः-

1. लघुशब्देन्दुशेखरः(कारकप्रकरणम्) हिन्दी व्याख्या सहित - प्रो० तेजःपाल शर्मा, सम्पूर्णानन्द संस्कृत विश्वविद्यालय, वाराणसी।
2. लघुशब्देन्दुशेखरः(द्वितीयो भागः) 'वैकुण्ठी' संस्कृत- हिन्दी व्याख्या सहित - डॉ. शिवप्रसाद शर्मा, चौखम्बा सुरभारती प्रकाशन, वाराणसी।
3. लघुशब्देन्दुशेखरः(द्वितीयो भागः) षट्ठीकोपेतः - प्रो० बाल शास्त्री, वाणी विलास प्रकाशन, वाराणसी।

पाठयोजना -

भागः	उपभागः	पाठ्यक्रमविवरणम्	Hyperlink	अध्यापनहोरा	क्रेडिट
1.	लघुशब्देन्दुशेखरः(कारकप्रकरणम्)				3
	1	प्रथमाविभक्तिः	https://epgp.inflibnet.ac.in/Home/ViewSubject?catid=7q0wFPbZ2YvbF9Q0FD+dqA==	8	0.5
	2	द्वितीयाविभक्तिः		22	1.5
	1	तृतीयाविभक्तिः चतुर्थीविभक्तिश्च		15	1
	2	पञ्चमीविभक्तिः सप्तमीविभक्तिपर्यन्तम्		15	1
सम्पूर्णयोगः				60	4

तृतीयपत्रम्
MAVYC403
वैयाकरणभूषणसारः -2
क्रेडिट – 4, अङ्काः – 60

पत्रस्योद्देश्यानि परिणामाश्च -

- छात्रेभ्यः समासशक्तिविषये कौण्डभट्टप्रतिपादितमतस्य परिज्ञानम्।
- छात्रेभ्यो वैयाकरणनैयायिकमीमांसकानां मते शक्तिलक्षणाव्यञ्जनाज्ञानं, स्फोटज्ञानं, शाब्दबोधसहकारिकारणज्ञानं चावबोधनम्।
- छात्राः विविधेषु सम्प्रदायेषु शक्तिलक्षणाव्यञ्जनादिविषये ज्ञानं कृत्वा तेषां कौण्डभट्टमतानुसारं प्रतिपादने सामर्थ्यं लप्स्यन्ति।
- छात्राः स्फोटविषये पूर्णज्ञाने समर्थाः भविष्यन्ति।

प्रथमघटकः -

समासशक्तिनिर्णयः - 1 क्रेडिट, अङ्काः 15

द्वितीयघटकः -

शक्तिनिर्णयः - 1 क्रेडिट, अङ्काः 15

तृतीयघटकः -

नामार्थनिर्णयतः क्त्वाद्यर्थनिर्णयपर्यन्तम् - 1 क्रेडिट, अङ्काः 15

चतुर्थघटकः -

स्फोटनिर्णयः - 1 क्रेडिट, अङ्काः 15

सहायकग्रन्थाः-

1. वैयाकरणभूषणसारः(हिन्दी व्याख्या सहित) - डॉ. चन्द्रिका प्रसाद द्विवेदी, चौखम्बा संस्कृत प्रतिष्ठान, दिल्ली।
2. वैयाकरणभूषणसारः(हिन्दी व्याख्या सहित) - पं० कालीकान्त झा, चौखम्बा संस्कृत सीरीज आफिस, वाराणसी।
3. वैयाकरणभूषणसारः- आचार्य श्रीनिवास शर्मा, चौखम्बा विद्याभवन, वाराणसी।

पाठयोजना -

भागः	उपभागः	पाठ्यक्रमविवरणम्	Hyperlink	अध्यापनहोरा	क्रेडिट
1.	वैयाकरणभूषणसारः				1
	1	समासशक्तिनिर्णयः	https://epgp.inflibnet.ac.in/Home/ViewSubject?catid=7q0wFPhZ2YvbF9Q0FD+dqA==	15	
	2	शक्तिनिर्णयः		15	
	1	नामार्थनिर्णयतः क्त्वाद्यर्थनिर्णयपर्यन्तम्		15	
	2	स्फोटनिर्णयः		15	
सम्पूर्णयोगः				60	4

चतुर्थपत्रम्
MAVYE404
सिद्धान्तकौमुदी

(अव्ययीभावसमासतः समासाश्रयप्रकरणं यावत्)

क्रेडिट – 4, अङ्काः – 60

पत्रस्योद्देश्यानि परिणामाश्च -

- छात्रेभ्यः पदानां संक्षेपकारकस्य समासस्य परिचयपुरस्सरं सिद्धान्तकौमुदीदिशा अध्यापनम्।
- छात्राः समासज्ञानानन्तरं समस्तवाक्यप्रयोगे समर्थाः भविष्यन्ति।

प्रथमघटकः -

अव्ययीभावः तत्पुरुषसमासश्च - 2 क्रेडिट 30 अङ्काः

द्वितीयघटकः -

बहुव्रीहिः द्वन्द्वसमासश्च - 1 क्रेडिट 15 अङ्काः

तृतीयघटकः -

एकशेषप्रकरणतः समासाश्रयप्रकरणं यावत् - 1 क्रेडिट 15 अङ्काः

पाठ्यग्रन्थः -

वैयाकरणसिद्धान्तकौमुदी

सहायकग्रन्थाः-

1. वैयाकरणसिद्धान्तकौमुदी - श्रीगोविन्दाचार्य, चौखम्बा सुरभारती प्रकाशन, वाराणसी।
2. वैयाकरणसिद्धान्तकौमुदी- बालमनोरमा-तत्त्वबोधिनीसहिता- डॉ. शिवप्रसाद शर्मा, चौखम्बा विद्याभवन, वाराणसी।
3. अष्टाध्यायी- सूत्रपाठः - आचार्यगोपालदत्तपाण्डेयः, चौखम्बा सुरभारती प्रकाशन, वाराणसी।

पाठयोजना -

भागः	उपभागः	पाठ्यक्रमविवरणम्	Hyperlink	अध्यापनहोरा	क्रेडिट
1.	1.	अव्ययीभावसमासप्रकरणं तत्पुरुषप्रकरणञ्च	https://epgp.inflibnet.ac.in/Home/ViewSubject?catid=OcXGfDp/okkJITwp9YnKuA==	30	2
2.	1.	बहुव्रीहिप्रकरणं द्वन्द्वप्रकरणञ्च	https://ia601200.us.archive.org/23/items/vyakarana_chandrod_1/vyakarana_chandrod_1.pdf	15	1
3.	1.	एकशेषप्रकरणतः समासाश्रयप्रकरणं यावत्	https://ia601200.us.archive.org/23/items/vyakarana_chandrod_1/vyakarana_chandrod_1.pdf	15	1
सम्पूर्णयोगः				60	4

पञ्चमपत्रम्
MAVYRP405
परियोजनाकार्यम्/ संगोष्ठी/ क्षेत्रीयमध्ययनम् (किमप्येकम्)
Project Work/ Seminar/ Field Work (Any One)
4 Credit, 60 Marks

परियोजनानिमित्तं विषयाः

पत्रस्योद्देश्यानि परिणामाश्च -

पत्रमिदं छात्राणां मानसिकाभिवृद्धये दक्षतासमृद्धये च प्रयुक्तं विद्यते ।
अनेन माध्यमेन छात्राणां यच्च ज्ञानं तज्ज्ञानं समाजाय पथप्रदर्शकं भविष्यति ।
सैद्धान्तिकज्ञानस्य प्रायोगिकरूपेण प्रदर्शनार्थमवसरो भविष्यति ।
भारतीयज्ञानपरम्परायां यत्र तत्र प्रच्छन्नं यज्ज्ञानं तत् प्रत्यक्षं भविष्यति ।
अत्र पाण्डुलिपीनामध्ययनम्, पाण्डुलिपिसम्पादनम्, क्षेत्रीयमध्ययनम्, किमपि विशिष्टं प्राचीनग्रन्थप्रकाशनञ्च भवितुं शक्नोति ।

प्रथमघटकः - पाण्डुलिपिविज्ञानम्, - परिचयः

- I. पाण्डुलिपीनां विविधाः प्रकाराः, तेषां वैशिष्ट्यञ्च - (ताड-पत्रलेखः, भुर्जपत्रलेखः, सांचीपत्रम्, ताम्रपत्रम्, पाषाणलेखः, कर्गद्-पत्राणि, धातुलेखः इत्यादयः)
- II. पाण्डुलिपिलेखनस्य विशिष्टा पद्धतिः, लेखकस्य वैशिष्ट्यम्, लेखनसामग्री च ।
- III. पाण्डुलिपिषु काललेखन-शैली ।
- IV. देशे विदेशे च स्थितानां प्रमुखानां हस्तलेखागाराणां परिचयः, तेषां ग्रन्थसूचयश्च, राष्ट्रिय पाण्डुलिपि मिशन् -उद्देश्यं कार्यप्रणाली च

द्वितीयघटकः - पाण्डुलिपि-सम्पादनम्

- I. पाठसम्पादनम् - परिभाषा, उद्देश्यं सम्भावना च ।
- II. सम्पादन-प्रविधयः, एकलमातृकया सम्पादनम्, बह्वीभिः मातृकाभिः पाठसंपादनम् ।
पाठसमालोचनम् - परिभाषा, पाठवैविध्यम्, प्राचीनभास्ते पाठसमालोचनपरम्परा ।
- IV. पाठदोषाः कारणं निदानञ्च ।

तृतीयघटकः - पाठसम्पादनस्य अङ्गानि ।

- I. पाठसमालोचनायाः मूलसिद्धान्ताः, समीक्षात्मकपाठसम्पादने लेखकदोषसंशोधनम्, मातृकावंशावतिनिर्माणञ्च दिग्दर्शिसिद्धान्ताः, लेखकदोषाः ।
- II. उच्चतरपाठसमालोचनम् (higher criticism), अवरपाठसमालोचनम् (lower criticism), पाठ-सन्तोलनम्, सञ्चरितपाठः (transmitted text), पाठसंस्कारः (heuristics), पाठसंशोधनम् (emendations) च
- III. मानकसमीक्षात्मकसंस्करणानां संक्षिप्तपरिचयः

अ. वाल्मीकिरामायणस्य समीक्षात्मकं संस्करणम्

आ. महाभारतस्य समीक्षात्मक संस्करणम्

इ. पञ्चतन्त्रस्य समीक्षात्मकं संस्करणञ्च

IV. पृष्ठाङ्कनं (Pagination), विरामचिह्नानि (Punctuation), Abbreviation (संकेताक्षराणि), Colophon (पुष्पिका) etc. ग्रन्थसम्पादने उपयुज्यमानाः पारिभाषिकशब्दाः (urtext, colophon, marginalia, siglum, stemma Codium, archetype, exemplar, codex, copy, bi-lingual codices, variant readings, revisions, critical recensions, dittography, haplography etc.)

चतुर्थघटकः- छात्राणां समूहैः कस्याश्चिदपि मातृकाया एकस्य अध्यायस्य केषाञ्चित् पत्राणां समीक्षात्मकसम्पादनम् (लघुप्रबन्धः)

आधारग्रन्थाः

1. पाण्डुलिपिविज्ञान, लेखक डॉ. सत्येन्द्र, प्रकाशन राजस्थान हिन्दी ग्रन्थ अकादमी, जयपुर
2. शोध प्रविधि एवं पाण्डुलिपिविज्ञान, लेखक अभिराज राजेन्द्र मिश्र, अक्षयवट प्रकाशन प्रयागराज
3. Introduction to Manuscriptology, R. S. Shivaganesha Murthy, Sharda Publishing house, Delhi
4. Introduction to Indian textual criticism, S.M. katre, Karnataka Publishing house, Bombay
5. The Fundamentals of Manuscriptology, P. Visalakshy, Dravidion Linguistics Association. 84, Thiruvananthapuram:

पाठयोजना -

भागः	उपभागः	पाठ्यक्रमविवरणम्	अध्यापनहोरा	क्रेडिट
1.	1.	पाण्डुलिपिविज्ञानम्, - परिचयः	15	1
2.	1.	पाण्डुलिपि-सम्पादनम्	15	1
3.	1.	पाठसम्पादनस्य अङ्गानि ।	15	1
4.	1.	छात्राणां समूहैः अभ्यासः, एकः लघुशोधप्रबन्धः	15	1
			60	4

लघुशोधप्रबन्धस्य नियमाः

- सर्वेषां विषयाणाम् आचार्य-चतुर्थ-सत्रार्थस्य छात्रैः स्वकीय-उपाधेः आंशिकपूरणार्थम् एकः लघु-शोधप्रबन्धः प्रस्तोष्यते।
- लघुशोधप्रबन्धः तस्यैव विभागस्य संकायसदस्यस्य निरीक्षणे प्रस्तोतव्यः।
- सम्बद्धः विद्याशाखासमन्वयकः अध्यक्षः छात्राणां लघुशोधप्रबन्ध-पर्यवेक्षण-दायित्वं विश्वविद्यालयीय-संकायसदस्यानां कृते निर्धारयिष्यति।
- लघुशोधप्रबन्धस्य आकारः निबन्धस्य विषयस्य प्रकृत्यनुसारं भविष्यति।
- तथापि वाञ्छनीयं वर्तते यत् लघुशोधप्रबन्धः ५०-६० पृष्ठात्मकः भवितव्यः यः प्रायः कोकिला-यूनिफ़ॉन्ट (16 आकारे) माध्यमेन द्विगुणितस्थाने (double Space) टङ्ङ्कितः भवेत्।
- लघुशोधप्रबन्धः A4 आकारस्य कर्गदपत्रेषु टङ्ङ्कित्वा बाइण्ड/स्पाइरल बाइण्ड कृत्वा च समर्पयितुं शक्यते।
- लघुशोधप्रबन्धस्य भाषा संस्कृतमात्रं भवेत्। लघुशोधप्रबन्धः निम्नलिखितप्रारूपानुरूपं भवेत्

(क) शीर्षकम्

निबन्धस्य शीर्षकपृष्ठे शीर्षकं, छात्रनाम, विश्वविद्यालयस्य/परिसरस्य/महाविद्यालयस्य नाम, नामाङ्कनसङ्ख्या, प्रस्तुतीकरणस्य वर्षं च उल्लेखनीयम्।

(ख) प्रमाणपत्रम् (अभ्यर्थिना तथा निरीक्षकेण)

(ग) संक्षिप्त-कार्तज्ञोक्तिः (वास्तविकयोगदानस्य/सहायतायाः आधारेण)

(घ) विषयसूची

(ङ) प्रस्तावना

अस्मिन् खण्डे लघुशोधप्रबन्धसमस्यायाः परिचयः भविष्यति। अनेन पाठकस्य ज्ञानं भवेद् यत् प्रस्तुतः विषयः कः, विषयः कथम् उद्भूतः, विषयस्य चयनं कथं कृतम्। अत्रैव छात्रः एतान् विचारान् दातुं समर्थः भवेत्। परिचये विषयस्य औचित्यं, प्रयोजनं च समाविष्टं भवेत्।

(च) लघुशोधप्रबन्धस्य मुख्यभागस्य अध्यायाः

(छ) उपसंहारः

(ज) ग्रन्थसूची (मुख्यस्रोतांसि / गौणस्रोतांसि)

लघुशोधप्रबन्धस्य विस्तारः

- लघुशोधप्रबन्धे न्यूनातिन्यूनं ०२ अध्यायौ भवेताम् (परिचयं/निष्कर्षं विहाय)। एवमेव ०४ अध्यायेभ्यः अधिकाः न भवेयुः।
- प्रस्तावनां/निष्कर्षं च एकत्रीकृत्य लघुशोधप्रबन्धस्य ३०% तः अधिको न भवेत्।
- अचौर्यता-प्रमाण-पत्रम्
- प्रस्तुतीकरणसमये अचौर्यताप्रमाणपत्रस्य आवश्यकता भविष्यति यत् सम्बद्धपरिसरस्यपुस्तकालयेन निर्गतं भविष्यति।

प्रस्तुति:

1. अस्य दिशानिर्देशस्य: प्रारम्भे प्रदत्तनिर्देशानुसारं लघुशोधप्रबन्धः टङ्कितरूपेण प्रस्तोतव्यः। 2. प्रायः परीक्षायाः पूर्वम् अन्तिम आन्तरिकमूल्यांकनसमये लघुशोधप्रबन्धः प्रस्तुतः भवेत्।

शोधप्रबन्धस्य मूल्याङ्कनम्

1. लघुशोधप्रबन्धस्य परीक्षा परीक्षकद्वयेन (1. मार्गदर्शकस्य अतिरिक्तेन तस्यैव परिसरस्य/महाविद्यालयस्य संकाय-सदस्येन तथा 2. स्वयं मार्गदर्शकीण च) भविष्यति।
2. मौखिकपरीक्षा अन्तिमसत्रार्थपरीक्षायाः अनन्तरं तत्क्षणमेव परिसरे महाविद्यालये भविष्यति, यत्र न्यूनातिन्यूनम् एकः बाह्यपरीक्षकः उपस्थितः भविष्यति।

लघुशोधप्रबन्धार्थं मूल्याङ्कनव्यवस्था

लघुशोधप्रबन्धस्य कृते ६० अंकाः, मौखिकपरीक्षायाः कृते ४० अंकाः भविष्यन्ति ।